

СЕКТОР БДЖІЛЬНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Петро Островерх¹, Ольга Островерх², Тетяна Моряк³

^{1,2,3}Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18

¹e-mail: petro.ostroverh@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0003-1909-8338

²e-mail: olha.ostroverkh@lnu.edu.ua; ORCID: 0009-0002-0169-3614

³e-mail: tetyana.moryak@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-9337-982X

Анотація. У статті проаналізовано тенденції розвитку вітчизняної галузі бджільництва в умовах зміцнення інтеграційних зв'язків між Україною та Європейським Союзом. Розглянуто структуру секторів бджільництва в Україні та ЄС, взаємозв'язки між ними та напрями їх поглиблення. З'ясовано деякі особливості функціонування ринку меду в Україні до і після 2017 року, коли набула чинності Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Особливу увагу приділено вивченню наслідків скасування митних обмежень на експорт вітчизняного меду в ЄС у 2022-2023 роках та збільшення розмірів безмитних експортних квот у наступному році. Окреслено перспективи подальшої інтеграції між цими двома секторами після 5 червня 2025 року, коли втратили чинність старі автономні торговельні заходи та були запроваджені нові квоти безмитного експорту вітчизняного меду в країни ЄС. Досліджено динаміку показників розвитку української медової індустрії за останні три десятиліття з урахуванням тенденцій розвитку сектору бджільництва Європейського Союзу. Зроблено висновок про вирішальний вплив на цю динаміку збільшення вітчизняного експорту меду в ЄС.

Ключові слова: сектор бджільництва, галузь бджільництва, ринок продукції бджільництва, ринок меду, ринок меду ЄС, ринок органічного меду, продовольчий комплекс, ентомофільні сільськогосподарські культури.

Постановка проблеми. Ринок меду посідає особливе місце у структурі продовольчого комплексу багатьох країн. Він сприяє задоволенню потреб населення щодо збільшення обсягів споживання природних підсолоджувачів, розширює коло якісних натуральних інгредієнтів, що використовуються у харчовій та фармацевтичній промисловості. Водночас це особливий ринок з точки зору застосування економічного інструментарію його дослідження. У цілому його структура тяжіє до моделі монополістичної конкуренції, оскільки мають місце низькі бар'єри входження у галузь бджільництва, велика чисельність дрібних виробників та споживачів меду, а широкий спектр різних видів цього солодкого продукту дає змогу продавцям до певної міри влодіти монополією владою, особливо це стосується великих посередників на ринку

© Петро Островерх, Ольга Островерх, Тетяна Моряк, 2025.

Ця стаття поширюється на умовах ліцензії
Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

меду та продажу спеціальних видів меду, наприклад меду Манука. Перспективи розвитку вітчизняного сектору бджільництва вирішальним чином залежать від успішного подолання перешкод на шляху збільшення експорту меду на ринок ЄС. Останнє вимагає систематизації проблем, з якими сьогодні стикаються як українські, так і європейські бджолярі та окреслення можливих шляхів їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади дослідження окремих ринків, як відомо, ґрунтуються на застосуванні відповідних моделей ринкових структур, зміст яких подається у підручниках з мікроекономіки [1; 2]. Особливості теорії аграрних ринків, до яких належить ринок меду, досліджувало широке коло авторів. Так, причини, що породжують короткострокову та довгострокову аграрну (фермерську) проблеми були систематизовані К.Макконнеллом та С.Брю [3]. До вивчення цих причин та форм їх прояву в аграрному секторі України зверталися Є.Майовець [4] та інші українські вчені [1].

Місце українського сектору бджільництва у структурі міжнародного ринку меду широко висвітлювалося низкою авторів. Так, вплив глобалізації на розвиток ринку бджільництва в Україні до початку пандемії «COVID-19» було проаналізовано, зокрема Б.Духницьким [5], А.Чміль [6]. Проблеми функціонування вітчизняного ринку меду, пов'язані з повномасштабною російською військовою агресією досліджено Поручинською та ін [7].

В останнє десятиліття значна увага приділяється вивченню проблем становлення і розвитку органічного бджільництва [8; 9; 10], зміцненню зв'язків медової індустрії з іншими секторами національної економіки, як от продовольчий комплекс та фармацевтична промисловість [11].

Доволі складною, до цього часу невирішеною проблемою розвитку вітчизняного бджільництва є облік та вимірювання витрат виробництва меду, з'ясування їхнього впливу на його пропозицію та рентабельність його виробництва. До певної міри подібну проблему вдалося розв'язати в Європейському Союзі, про що можна зробити висновок з таких публікацій [12; 13].

Ще однією складною для вирішення проблемою, яка постійно привертає увагу дослідників сектору бджільництва є ринок послуг запилення ентомофільних сільськогосподарських культур (культури, що запилюються комахами). Цей ринок є доволі розвиненим у США [14] і практично відсутній в Україні [10]. Оцінку потенційних обсягів ринку послуг запилення ентомофільних сільськогосподарських культур у світі та в ЄС наведено у [15], а сучасний стан світової медової індустрії всебічно представлено в [16].

Як бачимо, дослідження ринків продукції бджільництва більшою мірою зосереджені на висвітленні різних теоретичних та прикладних аспектів функціонування національних та міжнародного ринку меду, що не є дивним, оскільки мед є головним (поряд із запиленням рослин) результатом життєдіяльності бджіл. У цьому зв'язку виникає потреба виявлення та систематизації нових тенденцій розвитку секторів бджільництва України та ЄС, а також усунення перешкод, що стримують їхнє інтегрування.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є оцінка експортного потенціалу медової галузі України в умовах євроінтеграційних процесів та узагальнення сучасних тенденцій розвитку сектору бджільництва ЄС, які потрібно брати до уваги вітчизняним експортерам меду.

Методи дослідження. У статті застосовано, зокрема, такі аналітичні інструменти наукового дослідження, як логічний метод – для систематизації розпорошеної у різноманітних публікаціях інформації щодо наявних перешкод збільшення вітчизняного експорту меду в ЄС; історичний метод – для висвітлення особливостей окремих етапів

становлення та розвитку ринку меду в Україні; порівняльний метод – для виявлення спільних рис та відмінностей у структурі секторів бджільництва України та ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок меду України, поряд з іншими ринками продукції бджільництва, покликаний забезпечувати відповідні потреби як населення, так і підприємств продовольчого комплексу та фармацевтичної промисловості, яким він постачає солодку сировину. Оскільки, у силу обставин, що склалися, обсяги виробництва українського меду значно перевищують внутрішній попит на нього, упродовж останніх трьох десятиліть постійно зростало значення зовнішніх ринків його збуту, особливе місце серед яких посідає Європейський Союз.

За останні майже 30 років виробництво меду в Україні у господарствах усіх категорій збільшилося на 34,8% – з 50 858 тонн у 1990 році до 68 558 тонн у 2021 році (таблиця 1). Разом з тим у цей час відбувалися значні зміни у виробничій структурі вітчизняної медової галузі та структурі ентомофільних сільськогосподарських культур.

Упродовж зазначеного періоду у загальному обсязі отримуваного українськими бджолярами меду неухильно зменшувалася частка підприємств. Якщо у 1990 році їхня частка становила 21,3%, то у 2021 році вона зменшилася до 1,2%. Відповідно питома вага меду, що виробляється у господарствах населення зросла в межах цього часового періоду відповідно з 78,9% до 98,8%. За час повномасштабної російської військової агресії частки обох вітчизняних виробників майже не змінилися. Так, у 2024 році частка підприємств становила 0,8%, а домогосподарств – 99,2%. Такі кардинальні кількісні зміни у структурі виробників меду, що відбулися за останні тридцять років, можна пояснити, принаймні, двома причинами: по-перше, розпаюванням у 1990-х роках земель сільськогосподарського призначення та широкомасштабним перетворенням радгоспів і колгоспів у КСП, а, по-друге, наступною концентрацією (через оренду) цих земель великими агрохолдингами, для яких медовий бізнес не є цікавим.

Таблиця 1

Виробництво меду в Україні у 1990 – 2024 роках (тонни)

	1990	2000	2010	2020	2021	2022	2023	2024
Виробництво меду у господарствах усіх категорій	50858	52439	70873	68028	68558	63079	57919	53490
Виробництво меду у підприємствах	10837	3564	1620	655	805	576	484	425
Виробництво меду у господарствах населення	40021	48875	69253	67373	67873	62503	57435	53065

Джерело: складено авторами на основі [17], [18]

Інше важливе зрушення у структурі вітчизняної медової галузі в межах періоду, що аналізується, стосується значного зменшення чисельності бджолосімей. Якщо у 1990 році їх налічувалося 3515,1 тис., то у 2021 році їхня кількість зменшилася до 2686 тис. (таблиця 2). У відсотках це зменшення чисельності бджолосімей становило 23,6%. В останні три роки ця негативна тенденція значно посилилася, що пов'язано з повномасштабною російською військовою агресією. За цей час (з 2021 по 2024 рік) чисельність бджолосімей зменшилася ще на 520,2 тис., або ж на 14,4%.

Таке значне зменшення їхньої чисельності пояснюється тим, що ці дані не охоплюють пасіки, які перебувають на тимчасово окупованих та прифронтових територіях [20]. До того ж у 2024 році за деякими оцінками в Україні під час зимівлі смертність бджіл становила 20-25%, що значно вище за довоєнні середні показники [21].

Таблиця 2

Чисельність бджолосімей в Україні у 1990 – 2024 роках (тис.)

	1990	2000	2010	2020	2021	2022	2023	2024
Наявність бджолосімей у господарствах усіх категорій	3515,1	2849,3	2921,5	2594,4	2686,0	2402,9	2314,0	2165,8
Наявність бджолосімей у підприємствах	987,8	334,0	95,4	39,3	37,6	32,5	28,0	25,8
Наявність бджолосімей у господарствах населення	2527,3	2515,3	2826,1	2555,1	2648,4	2370,4	2286,0	2140,0

Джерело: складено авторами на основі [17], [19]

Варто, проте, наголосити у цьому зв'язку, на таких важливих двох обставинах:

- чисельність бджолосімей може швидко відновлюватися у межах навіть одного маркетингового року за умови зростання ціни меду, наявності в Україні весною достатньої кількості бджолопакетів та прийнятних для покупців цін на них;

- за неофіційними даними чисельність бджолосімей в Україні значно більша, ніж вважає офіційна статистика. Як наголошує директор ННЦ Інституту бджільництва ім. Ф. Прокоповича В. Постоєнко, вітчизняна галузь бджільництва не має сьогодні достовірної статистики, позаяк тільки п'ять відсотків бджолярів займаються промисловим виробництвом меду. Решта його виробників не реєструють свої невеликі пасіки, а тому звітність про їхню чисельність та кількість бджолосімей, якими володіють їхні власники є приблизною [21].

Враховуючи фактично більшу кількість бджолосімей у складі вітчизняних пасік за неофіційною статистикою, можемо зробити висновок, що в Україні щороку виробляються більші обсяги меду, ніж ті, які оголошує Державна служба статистики України.

Більш об'єктивні дані про чисельність бджолосімей в окремих країнах забезпечують статистичні джерела ЄС (таблиця 3).

Таблиця 3

Кількість (у тис.) та частка (у %) вуликів на кожну країну-члена ЄС

Країни	2021	2022	2022/2021	2023	2023/2022
Іспанія	2 953	2 923	-1.0%	2 804	-4.1%
Румунія	2 353	2 355	+0.1%	2 396	+1.7%
Греція	2 183	2 249	+3.0%	2 317	+3.0%
Польща	2 013	2 181	+8.3%	2 350	+7.8%
Італія	1 717	1 834	+6.8%	1 592	-13.1%
Франція	1 808	1 756	-2.9%	1 792	+2.1%
Угорщина	1 207	1 192	-1.3%	1 171	-1.7%
Німеччина	982	996	+1.4%	1 000	+0.4%
Болгарія	838	823	-1.8%	817	-0.8%
Чехія	695	715	+3.0%	669	-4.4%
Португалія	758	710	-6.3%	678	-4.4%
Австрія	456	480	+5.2%	494	+3.1%
Решта країн	2 048	2 546	+1.2%	1 965	-22.1%
ЄС	20 011	20 280	+1.3%	20 045	-1.2%

Джерело: складено авторами за даними [16]

З цієї таблиці можемо зробити висновок про різноспрямовану динаміку чисельності бджолосімей в окремих країнах Європейського Союзу. Так, за один рік (з 2022 по 2023 рік) найбільше скорочення їхньої чисельності мало місце у групі країн, позначений як «Решта країн» – 22,1% (581 тис. в абсолютному вираженні). За два роки (з 2021 по 2023 рік) чисельність бджолосімей найбільше зменшилася у Португалії – на 80 тис. (10,6%) та на 149 тис. (5,1%) – в Іспанії. Серед країн, у яких спостерігався значний приріст чисельності бджолосімей варто назвати Польщу – 16,7% (337 тис.), Грецію – 6,1% (134 тис.) та Австрію – 8,3% (38 тис.).

У 2023 році приблизно таку ж чисельність бджолосімей, як і в Україні мали чотири країни ЄС, що розташовані у верхній частині таблиці 3: Іспанія, Румунія, Греція та Польща. З цими та іншими країнами українські бджоляри сьогодні конкурують на ринку меду ЄС. У майбутньому, після набуття нашою країною статусу повноправного члена цієї Співдружності, вони зможуть отримувати належні суми допомоги з бюджету ЄС. Отож, уже в межах короткого часового періоду в Україні потрібно буде усунути наявні прогалини у системі офіційного обліку чисельності бджолосімей.

Проаналізовані зміни у виробничій структурі вітчизняної медової галузі, - зміни у співвідношенні часток бджолосімей, якими володіють підприємства і домогосподарства та зменшення їхньої чисельності упродовж останніх трьох десятиліть, - доцільно доповнити вивченням змін у структурі ентомофільних сільськогосподарських культур. Це пояснюється тим, що серед чинників, що визначають пропозицію меду найважливішими є два – чисельність медоносних бджіл та обсяги площ під медоносними культурами.

Кілька років тому автори цієї статті сформуvalи і обґрунтували гіпотезу про те, що значне збільшення посівів соняшнику в Україні, від часу здобуття незалежності, спричинене зростанням попиту на соняшникову олію, стало визначальним чинником швидкого розвитку сектору бджільництва, а відтак і збільшення обсягів виробництва меду та його експорту [22]. Площі з яких вітчизняні аграрії збирають соняшник збільшилися з 1991 по 2021 рік на 314%, з 1601 тис. га до 6622 тис. га. (таблиця 4) Як зазначалося вище, виробництво меду впродовж цього періоду зросло на 34,8%. Звідси випливає, що за сприятливої динаміки цін на мед та відповідного збільшення попиту на український мед як на національному, так і на міжнародному ринках, його виробництво, а відтак й експорт можуть за короткий проміжок часу зрости в рази, оскільки для цього уже сьогодні є ресурсна база – величезні площі соняшнику.

За деякими експертними оцінками в Україні в загальному обсязі меду, який виробляють щороку пасічники, 60% припадає на соняшниковий мед. Нам видається, що цей відсоток насправді ще більший, оскільки увесь український експорт меду у міжнародній статистиці позначають як соняшниковий, при цьому нерідко наголошується, що це технічний мед. Водночас в країнах ЄС бджоляри збирають і постачають на внутрішній ринок інші місцеві види меду, зокрема люцерновий, конюшиновий, гречаний, акацієвий мед, мед з польових квітів [24].

Українським бджолярам складно і не вигідно збирати ці види меду в обсягах достатніх, щоб експортувати їх самостійно. Посередникам формувати експортні партії з цих видів меду теж не вигідно, оскільки це пов'язано з високими торговельними та трансакційними витрати – витрати пов'язані з логістикою, перевіркою невеликих обсягів меду на відповідність стандартам якості, укладанням і дотриманням контрактів з власниками невеликих пасік тощо.

До того ж, історично так склалося, що в різних країнах ЄС сформувалися відмінності у смакових перевагах щодо різних видів меду, а, як відомо, в короткостроковому періоді смаки і вподобання споживачів майже не змінюються. Так, в Іспанії

споживачі надають перевагу світлим сортам меду, який імпортується переважно з Південної Америки. Натомість зібраний іспанськими бджолярами темніший мед постачається в країни Європейського Союзу, в яких споживачі надають йому перевагу (наприклад, Німеччина) [25].

Таблиця 4

Виробництво соняшнику в Україні у 1990 -2024 роках

	1991	2000	2010	2015	2020	2021	2022 ¹	2023 ¹	2024 ¹
Площа, з якої зібрано соняшник (тис. га)	1601	2989	4572	5105	6457	6622	5293	5220	5020
Виробництво соняшнику (тис. тонн)	2311	3457	6772	11181	13110	16392	11329	12760	10956
Урожайність соняшнику(ц з га)	14,6	12,2	15,0	21,6	20,2	24,6	21,6	24,5	21,8

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії

Джерело: складено авторами за даними [23]

На ринку ЄС український мед успішно конкурує з китайським, який на думку багатьох фахівців часто є неавтентичним, або по іншому – фальсифікованим. Як видно з таблиць 5 та 6, впродовж останніх чотирьох років Україна впевнено посідала перше місце серед експортерів меду на ринок ЄС, потіснивши на друге місце китайських бджолярів. У першому півріччі 2024 року на український мед припадало 40,1% імпортованого меду до ЄС. Це пояснюється, зокрема, тим, що від початку російської військової агресії, було спрощено умови ввезення українського меду в Євросоюз.

Таблиця 5

Імпорт меду до ЄС за походженням (у тоннах)

	2021		2022		2023		січень-червень 2024		Порівняно до січень-червень 2023
	обсяг	% з поза ЄС	обсяг	% з поза ЄС	обсяг	% з поза ЄС	обсяг	% з поза ЄС	
Україна	53 836	31.0%	46 093	24.2%	45 822	28.0%	40 627	40.1%	+85.3%
Китай	48 139	27.8%	68 428	35.9%	60 177	36.8%	31 972	31.5%	-6.6%
Аргентина	14 396	8.3%	19 446	10.2%	20 450	12.5%	9 806	9.7%	+10.2%
Мексика	15 486	8.9%	13 797	7.2%	10 731	6.6%	2 662	2.6%	-42.4%
Чилі	3 063	1.8%	3 609	1.9%	2 541	1.6%	2 431	2.4%	+96.9%
Куба	7 052	4.1%	6 571	3.5%	4 744	2.9%	2 130	2.1%	-27.2%
В'єтнам	905	0.5%	6 383	3.4%	4 697	2.9%	2 007	2.0%	-7.6%
Туреччина	4 676	2.7%	7 472	3.9%	2 395	1.5%	1 745	1.7%	+33.8
Решта країн	25 900	14.9%	18 629	9.8%	12 145	7.4%	8 015	7.9%	+33.8%
З поза ЄС	173 453		190 427		163 702		101 395		+21.7%
Зміна у %			+9.8%		-14.0%				

Джерело: [16]

Додаткові стимули збільшення виробництва меду та його експорту, як відомо, вітчизняні бджолярі отримали після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [25]. Одним із наслідків цієї Угоди стало

запровадження з 01.10.2017 року автономних торговельних преференцій ЄС для України, які визначили, зокрема, квоти на безмитний експорт українського меду. У різні роки ці квоти коливалися в інтервалі від 5 000 т (2016 р.) до 8 100 т (2019 р.). В умовах повномасштабної російської військової агресії упродовж 2022-2023 років увесь обсяг українського експорту меду в ЄС постачався за нульовою митною ставкою, а у 2024 році квоту на безмитний експорт було встановлено у розмірі 44 400 т. Після завершення усередині 2025 року торговельних преференцій, які Україна отримала від ЄС у 2022 році, обсяг безмитних поставок меду було визначено у розмірі 35 000 т [26].

Таблиця 6

Імпорт меду до ЄС за походженням (у тис. євро)

	2021		2022		2023		січень- червень 2024		Порівняно до січень-червень 2023
		% Поза ЄС		% Поза ЄС		% Поза ЄС		% Поза ЄС	
Україна	101 595	25.0%	121 079	24.0%	94 853	26.4%	70 721	37.1%	+38.7%
Китай	65 739	16.2%	108 384	21.5%	83 674	23.3%	41 343	21.7%	-14.2%
Аргентина	39 411	9.7%	64 275	12.7%	48 400	13.5%	20 013	10.5%	-16.7%
Нова Зеландія	32 614	8.0%	32 640	6.5%	24 546	6.8%	12 788	6.7%	+34.5%
Мексика	44 634	11.0%	50 597	10.0%	33 079	9.2%	7 295	3.8%	-54.2%
Туреччина	11 826	2.9%	19 638	3.9%	8 153	2.3%	6 333	3.3%	+30.9%
Чилі	10 729	2.6%	14 548	2.9%	7 516	2.1%	5 958	3.1%	+50.4%
Куба	14 653	3.6%	17 464	3.5%	12 320	3.4%	4 611	2.4%	-44.4%
Решта	85 341	21.0%	75 637	15.0%	46 627	13.0%	21 643	11.3%	-10.8%
З поза ЄС	406 543		504 261		359 167		190 705		+0.4%
Зміна у %			24.0%		-28.8%				

Джерело: [16]

У 2023 році Україна експортувала до ЄС 45 822 т. Найбільшими імпортерами українського меду були Німеччина – 10 994 т, Польща – 9 478 т, Франція – 4 998 т, Іспанія – 2 789 т, Італія – 2 745 т, Греція – 2 583 та Румунія – 2 517 т, на які припадає 36 104 т (78,8%). Середня ціна українського меду, імпортованого країнами ЄС коливалася упродовж останніх п'яти років від 1.53 (2020 рік) до 2.63 євро за кг (2022 рік) [16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження окремих етапів розвитку сектору бджільництва України в умовах євроінтеграційних процесів дає змогу зробити кілька висновків.

За останні три десятиліття у вітчизняній галузі бджільництва відбувалися значні зміни, що спричинили глибокі структурні зрушення як у співвідношенні окремих її складників, так і у структурі ентомофільних сільськогосподарських культур.

В межах цього часового періоду істотно зменшився відсоток кількості бджолосімей підприємств, а відтак значно зросла їхня частка у складі домогосподарств. Подібні зміни спостерігалися і в обсягах виробленого меду.

Найважливішою ентомофільною сільськогосподарською культурою з початку нового тисячоліття в Україні стає соняшник. Подальше збільшення сільськогосподарських угідь під цією культурою уже в наступне десятиліття спричинило досягнення своєрідного плато в обсягах виробництва меду. Відтак у наступні роки визначальним чинником динаміки виробництва цього продукту та його експорту були ціни на ринку ЄС.

Євроінтеграційні зв'язки між секторами бджільництва України та ЄС почали посилюватися в останнє десятиліття, а особливо в умовах російської військової агресії.

Поглиблення цих зв'язків уже в найближчій перспективі вимагатиме певних змін в інституційному середовищі вітчизняної медової індустрії, що вимагає активізації відповідних теоретичних досліджень та втілення їхніх рекомендацій на практиці. Зокрема, серед першочергових перспективних напрямів досліджень варто назвати: удосконалення обліку та вимірювання витрат виробництва меду; з'ясування їхнього впливу на його пропозицію; вивчення та систематизація особливостей сектору бджільництва ЄС та їхніх впливів на експорт українського меду.

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підручник: у 2 кн. / За ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. Кн. 2 : Мікроекономіка. 2-ге вид., виправл. і доповн. К.: Знання, 2014. 390 с.
2. Sloman J., Garratt D., Guest J. Economics. Tenth Edition. New York : Pearson, 2018. 863 p. URL: <https://shorturl.at/kNMb6> (дата звернення: 15.09.2025)
3. Макконнелл Кемпбел Р., Брю Стенлі Л. Мікроекономіка / Наукова редакція перекладу Тян Панчишина. Львів: Просвіта, 1999. 650 с.
4. Майовець Є. Аграрне підприємство в Україні: монографія. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 428 с.
5. Духницький Б.В., Духницький В.Б. Оцінка ролі України на світовому ринку меду. *Економіка АПК*, 2020, № 2. С. 77-84. URL: <https://shorturl.at/bHsOt> (дата звернення: 20.10.2025).
6. Чміль А.С. Динаміка виробництва та експорту меду в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск 28, частина 2. 2019, ст. 131-134. URL: <https://shorturl.at/d6rsU> DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-55> (дата звернення: 05.10.2025)
7. Поручинська І. В., Поручинський В. І., Слащук А. М Аналіз ринку продукції бджільництва в Україні та світі. *Бджільництво України*. Випуск 14. 2025. С. 64-69. URL: <https://tinyurl.com/mtmwn8b> DOI: <https://doi.org/10.32782/beekeepingjournal.2025.14.08> (дата звернення: 20.10.2025)
8. Свиноус І. В., Присяжнюк Н.М., Слободенюк О. І., Федорук Н. М., Покотило І. А. Світовий ринок органічного меду – виклики для України. *Ефективна економіка*. 2023. №10. URL: <https://h7.cl/1kqYj>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.10.23> (дата звернення: 20.10.2025)
9. Organic Export making Europeans fall in love with Ukrainian honey. 03.06.2024: Europe Organic Honey Market Analysis: Emerging Sectors and Segments. Published Jul 6, 2025 URL: <https://h7.cl/1fA0W> (дата звернення: 20.10.2025)
10. Балдик Д. О. Альтернативні напрями підприємництва у бджільництві. *Бізнесінформ* № 11. 2020. С. 171-176. URL: <https://h7.cl/1kqZ0> DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-171-176> (дата звернення: 20.10.2025)
11. Honey Market Report 2025. URL: <https://shorturl.at/uoFVY> (дата звернення: 20.10.2025)
12. Concetta Cardillo, Antonio Giampaolo, Milena Verrascina. Honey Cost: an experimental approach for determining honey production costs CREA. Centre for Policy and Bioeconomy. 29th PACIOLI Workshop Montegrotto Terme, Italy 6th-4th of October 2024. URL: <https://h7.cl/1kqZ6> (дата звернення: 20.10.2025)
13. Etienne Bruneau, Cindy Adolphe, Noa Simón Delso , Sebastian Spiewok, Michael Rubinigg. *European Honey Market*. 23. 12. 24: URL: <https://tinyurl.com/ycxppcse> (дата звернення: 20.10.2025)
14. Hyunok Lee, Daniel A Sumner, Antoine Champetier. Pollination Markets and the Coupled Futures of Almonds and Honey Bees: Simulating Impacts of Shifts in Demands and Costs. *American Journal of Agricultural Economics*. Volume 101, Issue 1, 1 January 2019, P. 230–249. URL: <https://tinyurl.com/3m2ww6cp> (дата звернення: 05.10.2025)

15. Pawłowska-Tyszko Joanna, Sławomir Jarka, Igor Olech. Food Self-Sufficiency in the Honey Market in Poland. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/21/9373>. <https://doi.org/10.3390/su16219373> (дата звернення: 15.09.2025)
16. Honey Market Presentation. Civil Dialogue Group Beekeeping. 8 October 2024. URL: <https://h7.cl/1kqZp> (дата звернення: 20.10.2025)
17. Тваринництво України у 2018 році. Статистичний збірник. Київ, 2019. 166 с.
18. Тваринництво. Держстат України. URL: <https://h7.cl/1kqZG> (дата звернення: 15.09.2025)
19. Виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами. Держстат України. URL: <https://h7.cl/1kqZM> (дата звернення: 15.09.2025)
20. У 2024 році кількість бджолосімей скоротилася на 5,7%. URL: <https://h7.cl/1fA20> (дата звернення: 15.09.2025)
21. Смертність бджіл в Україні у 2024 р. становила 20-25%, а втрати галузі через війну сягають 30%. Інститут бджільництва. URL: <https://shorturl.at/Q1NIC> (дата звернення: 15.09.2025)
22. Островерх П., Островерх О., Моряк Т. Розвиток сектору бджільництва в економіці України. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2019. Випуск 56. С. 258-268. URL: <https://tinyurl.com/27bvtann> DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2019.56.0.3024> (дата звернення: 15.09.2025)
23. Рослиництво. URL: <https://shorturl.at/VFkMZ> (дата звернення: 15.09.2025)
24. Europe Honey Market. URL: <https://shorturl.at/k3X6g> (дата звернення: 15.09.2025)
25. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншого боку. *Офіційний вісник Європейського Союзу*, 161, с. 3-2137, 2014: URL: <https://shorturl.at/GA4jB> (дата звернення: 20.10.2025)
26. Ємець М. В уряді розкрили деталі та обсяги квот, що діятимуть для експорту з України до ЄС. 4 липня 2025. URL: <https://shorturl.at/GCOSH> (дата звернення: 15.09.2025)

References

1. Analitichna ekonomiiia: makroekonomika i mikroekonomika: pidruchnyk: u 2 kn. (2014). [Analytical economics: macroeconomics and microeconomics: textbook: in 2 books]. Edited by S.M. Panchyshin, P.I. Ostroverkh. Book 2: Microeconomics. 2nd ed., corrected and supplemented. К.: Znannya. [in Ukrainian].
2. Sloman J., Garratt D., Guest J. (2018). Economics. Tenth Edition. New York: Pearson, 863 p. Retrieved from: <https://shorturl.at/kNMB6> (accessed 15 September 2025)
3. Makkonnell Kempbel R., Briu Stenli L. (1999). Mikroekonomika [Microeconomics]. Scientific edition of the translation by Tian Panchyshyn. Lviv: Prosvita. [in Ukrainian].
4. Maiovets Ye. (2006). Ahrarne pidpriemnytstvo v Ukraini: monohrafiia [Agrarian Entrepreneurship in Ukraine: Monograph]. Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
5. Dukhnytskyi B.V., Dukhnytskyi V.B. (2020). Otsinka roli Ukrainy na svitovomu rynku medu [Assessment of Ukraine's role in the world honey market]. *Economics of the Agricultural Complex*. No. 2. P. 77-84. Retrieved from: <https://shorturl.at/bHsOt> [in Ukrainian] (accessed 20 October 2025)
6. Chmil A.S. (2019). Dynamika vyrobnytstva ta eksportu medu v Ukraini [Dynamics of honey production and export in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*. Issue 28, Part 2. pp. 131-134. Retrieved from: <https://shorturl.at/d6rsU> DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-55> [in Ukrainian] (accessed 05 October 2025)
7. Poruchynska I.V., Poruchynskyi V.I., Slashchuk A.M. (2025). Analiz rynku produktsii bdzhilnytstva v Ukraini ta sviti [Analysis of the market for beekeeping products in Ukraine and in the world]. *Beekeeping of Ukraine*. Issue 14. P. 64-69. Retrieved from:

- <https://tinyurl.com/mtmwnc8b> DOI: <https://doi.org/10.32782/beekeepingjournal.2025.14.08> [in Ukrainian] (accessed 20 October 2025)
8. Svynous I.V., Prysiazhniuk N.M., Slobodeniuk O.I., Fedoruk N.M., Pokotylo I.A. (2023). Svitovyi rynek orhanichnoho medu [The world market for organic honey – challenges for Ukraine]. *Effective economy*. No. 10. Retrieved from: <https://h7.cl/1kqYj> [in Ukrainian] (accessed 20 October 2025)
  9. Organic Export making Europeans fall in love with Ukrainian honey. (2025). *Europe Organic Honey Market Analysis: Emerging Sectors and Segments*. Retrieved from: <https://h7.cl/1fA0W> (accessed 20 October 2025)
  10. Baldyk D.O. (2020). Alternatyvni napriamy pidpriemnytstva u bdzhilnytstvi [Alternative directions of entrepreneurship in beekeeping]. *Businessinform*. No. 11. P. 171-176. Retrieved from: <https://h7.cl/1kqZ0> DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-171-176> (accessed 20 October 2025)
  11. Honey Market Report (2025). Retrieved from: <https://shorturl.at/uoFVY> (accessed 20 October 2025)
  12. Concetta Cardillo, Antonio Giampaolo, Milena Verrascina. (2024). Honey Cost: an experimental approach for determining honey production costs CREA. Centre for Policy and Bioeconomy. *29th PACIOLI Workshop* Montegrotto Terme. Retrieved from: <https://h7.cl/1kqZ6> (accessed 20 October 2025)
  13. Etienne Bruneau, Cindy Adolphe, Noa Simón Delso, Sebastian Spiewok, Michael Rubinigg (2024). *European Honey Market*. Retrieved from: <https://tinyurl.com/ycxpccce> (accessed 20 October 2025)
  14. Hyunok Lee, Daniel A Sumner, Antoine Champetier. (2019). Pollination Markets and the Coupled Futures of Almonds and Honey Bees: Simulating Impacts of Shifts in Demands and Costs. *American Journal of Agricultural Economics*. Volume 101, Issue 1. P. 230 – 249. Retrieved from: <https://tinyurl.com/3m2ww6cp> (accessed 05 October 2025)
  15. Pawłowska-Tyszko Joanna, Sławomir Jarka, Igor Olech. (2024). Food Self-Sufficiency in the Honey Market in Poland. Retrieved from: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/21/9373> (accessed 15 September 2025)
  16. Honey Market Presentation. Civil Dialogue Group Beekeeping. (2024). Retrieved from: <https://h7.cl/1kqZp> (accessed 20 October 2025)
  17. Tvarynnytstvo Ukrainy u 2018 rotsi. (2019). Statistical collection. Kyiv. [in Ukrainian].
  18. Tvarynnytstvo. Derzhstat Ukrainy (2023). [Livestock. State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <https://h7.cl/1kqZG> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025)
  19. Vyrobnnytstvo produktsii tvarynnytstva, kilnist silskohospodarskykh tvaryn i zabezpechenist yikh kormamy (2023). [Livestock production, number of farm animals and their feed supply]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <https://h7.cl/1kqZM> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025)
  20. U 2024 rotsi kilnist bdzholosimei skorotylasia na 5,7% (2024). [By 2024, the number of beekeepers will decrease to 5.7%]. Retrieved from: <https://h7.cl/1fA20> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025)
  21. Smertnist bdzhil v Ukraini u 2024 r. stanovyla 20-25%, a vtraty haluzi cherez viinu siahaiut 30% (2024). [Bee mortality in Ukraine in 2024 was 20-25%, and industry losses due to the war reached 30%]. Institute of Beekeeping. Retrieved from: <https://shorturl.at/Q1NIC> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025)
  22. Ostroverkh P., Ostroverkh O., Moriak T. (2019). Rozvytok sektoru bdzhilnytstva v ekonomitsi Ukrainy [Development of the beekeeping sector in the economy of Ukraine]. *Bulletin of Lviv University. Economic Series*. Issue 56. P. 258-268. Retrieved from: <https://tinyurl.com/27bvtann> DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2019.56.0.3024> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025).
  23. Roslynnnytstvo (2024). [Crop production]. Retrieved from <https://shorturl.at/VFkMZ> [in Ukrainian] (accessed 15 September 2025)
  24. Europe Honey Market. Retrieved from Retrieved from <https://shorturl.at/k3X6g> (accessed 15 September 2025)

25. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom i yoho derzhavamy-chlenamy, z inshoho boku (2014). [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part]. *Official Journal of the European Union*, 161. Retrieved from: <https://shorturl.at/GA4jB> [in Ukrainian] (accessed 20 October 2025)
26. Yemets M.V. (2025). uriadi rozkryly detali ta obsiahv kvot, shcho diiatymut dlia eksportu z Ukrainy do YeS [The government revealed the details and volumes of quotas that will be in effect for exports from Ukraine to the EU]. Retrieved from: <https://shorturl.at/GCOSH> (accessed 15 September 2025)

BEEKEEPING SECTOR OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Petro Ostroverkh¹, Olha Ostroverkh², Tetyana Moryak³

^{1,2,3}*Ivan Franko National University of Lviv 79008 Lviv, Svobody Avenue, 18*

¹*e-mail: petro.ostroverh@lnu.edu.ua ORCID: 0000-0003-1909-8338*

²*e-mail: olha.ostroverkh@lnu.edu.ua ORCID: 0009-0002-0169-3614*

³*e-mail: tetyana.moryak@lnu.edu.ua ORCID: 0000-0001-9337-982X*

Abstract. The article analyzes the development trends of the domestic beekeeping industry in the context of strengthening integration ties between Ukraine and the European Union. The structure of the beekeeping sectors in Ukraine and the EU, the relationships between them, and the directions of their deepening are considered. Some features of the functioning of the honey market in Ukraine before and after 2017, when the Association Agreement between Ukraine and the European Union came into force, are clarified. Particular attention is paid to studying the consequences of the abolition of customs restrictions on the export of domestic honey to the EU in 2022-2023 and the increase in the size of duty-free export quotas next year. The prospects for further integration between these two sectors after June 5, 2025, when the old autonomous trade measures ceased to be valid and new quotas for duty-free exports of domestic honey to EU countries were introduced, are outlined. The dynamics of the development indicators of the Ukrainian honey industry over the past three decades have been studied, taking into account the development trends of the beekeeping sector of the European Union. The conclusion is made about the decisive influence on this dynamics of the increase in domestic honey exports to the EU.

Keywords: beekeeping sector, beekeeping industry, honey market, beekeeping products market, EU honey market, organic honey market, food complex, entomophilous crops.

Стаття надійшла до редколегії 29.10.2025

Прийнята до друку 23.12.2025

Опублікована (оприлюднена) 05.01.2026